

DRUŠTVO ZA VARSTVO OKOLJA BLED

MLINSKA CESTA 3

4260 BLED

URESNIČEVANJE ŠTIRILETNEGA PROJEKTA: VRNIMO ŽIVLJENJE V BLATNICO

Društvo za varstvo okolja Bled je leta 2019 v svoj program med drugim sprejelo štiriletni projekt VRNIMO ŽIVLJENJE V BLATNICO.

Blatnica je potok, ki pretežno teče v občini Radovljica. V letu 2020 so člani za uresničitev štiriletnega programa opravili 380 prostovoljnih delovnih ur. Težišče prizadevanj je bilo odstranjevanje žlezave nedotike ob strugi v skupni dolžini 2350 metrov. Odstranili so tudi 4 kubične metre zavrženih smeti – v glavnem plastike. Pomembno je tudi, da so vzpostavili stalen dokaj enakomeren pretok vode vse do letališča v Lescah. Za vse posege so pridobili soglasja lastnikov zemljišč, pozitivno mnenje za projekt pa je dal tudi Zavod RS za varstvo narave – območna enota Kranj. Za izvedbo nalog so se povezali tudi s Krajevno skupnostjo Lesce, Občino Radovljica in Osnovno šolo F.S. Finžgarja Lesce. Prioritetna naloga v letu 2021 bo poleg nadaljevanja odstranjevanja invazivnih tujerodnih rastlin preprečiti spuščanje kmetijskih odplak v potok.

VEČ O PROJEKTU:

1. GEOGRAFSKA OPREDELITEV

Potok Blatnica izvira pod Tolstim vrhom v Kališčih in kot gorski potok priteče do Krpina. V ravnici severno od begunjske graščine je bila urejena zapornica, s katero je del vode z umetno povezavo preusmerjen v potok Zgoša. Razvod je poškodovan in neurejen, zato se le del vode usmeri zahodno proti Poljčam, kjer nato Blatnica regulirano teče mimo kravje farne na Blatih.

Na zahodnem delu nekdanjega močvirja Blate struga pod makadamsko cesto zavije skozi Studenčice. Na jugu naselja se usmeri proti vzhodu in teče mimo Hraš, kjer teče pod cesto Lesce-Hraše. Struga je speljana proti letališču in tudi skozi predor pod cesto Lesce-Hlebce. Nekaj vode ponikne pred cesto, del pa na strani, kjer je letališče.

2. VZROKI ZA DEGRADIRANO STANJE BLATNICE

Glavni vzroki za degradacijo Blatnice so neustrezno urejen razvod vode na zahodni strani graščine v Begunjah, kmetijske odplake, nestrokovno poglobljanje – čiščenje brežin trstičnih jarkov, zaraščanje brežin s tujerodnimi invazivnimi rastlinami in odmetavanje smeti.

2.1. REGULACIJA PRETOKA VODE V BLATNICO IN ZGOŠO

Zapornica v odtok proti potoku Zgoša je odstranjena, tako 3/4 vode odteče direktno po ceveh v potok Zgoša. Ostale 1/4 vode pa ni bilo dovolj, da bi potok pritekel do Hraš. Struga Blatnice je pri razvodu večkrat zamašena in posledično, kadar je vode malo Blatnica na tem delu preneha teči. Vse vodne živali nizvodno v obdobju suše tako nimajo pogojev za preživetje. Ko se tok ob deževju vzpostavi, je to mrtev potok.

Poleg uničenja živalskega ekosistema premajhna količina vode povzroča razrast invazivne žlezave nedotike (*Impatiens glandulifera*). Zaradi pomanjkanja vode, se žlezava nedotika močno razraste v delno vlažno strugo in zmanjšuje pretok vode.

2.2. KMETIJSKE ODPLAKE

V prejšnjem stoletju je bilo spuščanje gnojnice v Blatnico zaslediti na več mestih. Videti je, da taka praksa še ni povsem preživeta. Leta 2015 je kmet v Poljčah odplake iz hleva spustil neposredno v potok in poginilo je na desetine odraslih rakov koščakov.

Velik problem predstavlja tudi uporaba potoka za čiščenje hlevov, saj odtočna voda, ki se vrne nazaj v potok s seboj prinese velike količine gnojnice, kar povzroča pomore vodnih organizmov.

V letu 2016 je bila v sklopu maturitetne naloge izdelana tudi pet mesečna analiza stanja vode in ugotovljena je bila občasno velika količina amonijaka in nitratnih snovi v vodi (Humerca, 2016).

2.3. NESTROKOVNO POGLABLJANE STRUGE IN ČIŠČENJE BREŽIN

Občasno poglobljanje struge, predvsem na Blatih, je nestrokovno in ni v skladu z Zakonom o divjadi in lovstvu. Ta zakon v prvem odstavku 33. člena določa, da je pri urejanju vodotokov potrebno eno brežino pustiti v prvotni zarasti. Ornitološke raziskave so ugotovile, da gnezdenje ptic v naslednjem letu po pravilnem posegu ne upade za dve tretjini, ampak le za eno (Sovinc, 1995).

2.4. ZARAŠČANJE BREŽIN S TUJERODNIMI INVAZIVNIMI VRSTAMI

Ob strugi potoka Blatnice in njeni neposredni bližini so prisotne naslednje invazivke: žlezava nedotika (*Impatiens glandulifera*), kanadska zlata rozga (*Solidago canadensis*), octovec (*Rhus typhina*), japonski dresnik (*Fallopia japonica*) in enoletna suholetnica (*Erigeron annuus*).

Odmrlo rastlinje in korenine ovirajo tudi normalen pretok vode.

Večje količine kanadske zlate rozge se razraščajo od Krpina do gasilnega doma v Begunjah. Nekaj sestojev je tudi ob strugi na Blatih ter ob melioracijskih jarkih. V zadnjih letih se kanadska zlata rozga širi tudi iz avtocestnih brežin, tako je bila letos opažena tudi na brežini ceste Lesce-Hlebce. Najbolj primeren način odstranjevanja je puljenje in izkopavanje korenin poleti, preden rastlina zacveti.

Do leta 2016 je ob poniku stala Vovkova hiša, pred katero je raslo drevo octovca. Ko so hišo podrli so požagali tudi drevo, ki pa je nato podivjalo in vzkliko iz vseh okoliških korenin. Do jeseni 2019 je tam raslo nekaj grmov, ki pa so jih jeseni pokosili. Košnja octovca ni primerna, saj bolj ko se ga reže, bolj poganja. Za trajno odstranitev je potreben strojni izkop korenin.

Japonski dresnik se trenutno nahaja na območju, kjer voda iz Poljč priteče na Blate. Največji sestoje se nahajajo v jarku ob cesti Poljče-Rodine, od koder se širi naprej po strugi. Sestoji so manjši in bi bili obvladljivi z redno košnjo oziroma izkopom korenin.

Žlezava nedotika je razširjena od Blat, preko Studenčic pa vse do ponika, vmes so le manjši odseki trstičja. Odstranjevanje je najbolj učinkovito pred začetkom cvetenja in pri vsakoletnem puljenju traja štiri leta.

2.5. ODMETAVANJE SMETI

Poleg večjega odlagališča smeti, ki je med Studenčicami in Hrašami le deset metrov od struge, je manjšo količino smeti opaziti ob vsej strugi. Predvsem kemični in plastični odpadki so stalna grožnja za dolgotrajno onesnaženje vode.

Prevladuje predvsem embalaža in predmeti za enkratno uporabo, kot so vrečke, folije, plastenke, plastični kozarci, stiropor in drugo.

Zadnje organizirano odstranjevanje smeti je bilo pred 25 leti, ko so učenci Osnovne šole Lesce v sklopu spomladanske akcije KS Lesce temeljito očistili kanale na Blatih.

3. NAČRTOVANI ŠTIRILETNI UKREPI ZA IZBOLJŠANJE STANJA

3.1. UKREPI V LETU 2020

3.1.1. Vzpostaviti stike z vsemi zainteresiranimi organizacijami za sodelovanje v projektu VRNIMO ŽIVLJENJE V BLATNICO

Do sedaj sodelujemo že z Občino Radovljica, Krajevno skupnostjo Lesce in Zavodom za varstvo narave Kranj.

Nujna bi bila še povezava z Vodnogospodarsko skupnostjo Kranj, posebno zaradi skupnih prizadevanj za zagotavljanje čim bolj enakomernega pretoka vode v ravninskem delu Blatnice.

Pri izvedbi akcij na terenu bomo sodelovali najverjetneje še z Biotehničnim centrom Naklo in ornitološkim krožkom na OŠ Lesce.

Vsa planirana dela so odvisna od pridobitve soglasij lastnikov zemljišč.

3.1.2. Ureditev sistema zapornic v Begunjah

Najpomembnejša stvar, ki jo je potrebno najprej urediti je, da se potoku zagotovi stalen, čimbolj enakomeren dotok vode, kar pomeni, da mora vode priteči dovolj, da potok ne bo ob sušnih obdobjih usahnil.

Leseno zapornico, ki je pri iztoku, je potrebno dvigniti na željeno višino, tako da ob deževnih obdobjih, ko je vode preveč, ne bi grozile poplave. Iz struge nizvodno od zapornice je potrebno odstraniti nanešen material. Bolj enakomerna vodnatost Blatnice bo v naslednjih letih povrnila samodejno življenje v Blatnico. Tudi vpliv morebitnih odplakov bo manjši.

3.1.3. Nestrokovno poglobljane in urejanje brežin

V sodelovanju z Zavodom za varstvo narave Kranj bomo obvestili vse, ki so izvajali taka dela do sedaj, naj upoštevajo Zakon o divjadi in lovstvu (33. člen) in prispevajo k ohranitvi vitalnih populacij ptic, ki gnezdijo v trstičju.

Trstičje je najpomembnejši obvodni habitat, prav tako pa s svojimi koreninami povezuje brežino in ščiti pred poplavami. Nenavsezadnje pa trstičje pripomore tudi k avtohtonemu izgledu krajine in deluje kot čistilna naprava škodljivih snovi v vodi.

Brežine bi bilo potrebno čistiti izmenično, levi in desni breg. S tem bi zagotovili, da na eni izmed brežin trstičje ostane in se ga očisti čez nekaj let, ko se zaraste očiščena brežina.

3.1.4. Odstranjevanje invazivnih tujerodnih rastlin

V zgornjem delu Blat je opaziti tudi posamezne, zaenkrat še obvladljive sestoje japonskega dresnika (*Fallopia japonica*) in kanadske zlate rozge (*Solidago canadensis*), ki je prisotna že v Begunjah.

Ker voda ni več zastajala oz. je bila gladina vode na ponikališču prenizka, je iz same struge začela odganjati žlezava nedotika, ki je prerasla in zadušila vso avtohtono vegetacijo. Od povečanja iztoka v Begunjah jeseni 2018 pa voda sploh ne pride več do ponikališča. Območje je vlažno, kar pa zagotavlja odličen kraj za razrast žlezave nedotike.

Žlezava nedotika je prisotna na posameznih mestih ob celotni strugi, v večjih sestojih pa se pojavlja predvsem v spodnjem delu toka, od Hraš naprej. Največja kolonija je na mestu, kjer Blatnica odteče pod cesto v Lescah in na samem ponikališču. Odstranjevanje žlezave nedotike je večletni poseg. Rastlina je enoletnica, kar pomeni, da korenine rastline ne prezimijo, ostanejo pa semena, ki vzkalijo naslednjo pomlad. Kaljivost semen je približno 3 do 5 let.

3.1.5. Zagotoviti bolj čisto vodo

Čista voda je osnova za zdrav in vitalen razvoj organizmov v potoku. Voda Blatnice je danes precej čistejša kot je bila pred nekaj leti, kljub temu je potrebno ustaviti občasna zlivanja odvečne gnojnice v potok, ki se kaže kot povečana vsebnost amonijaka in nitratnih snovi v vodi.

3.1.6. Raziskovalne naloge in monitoring živalskih vrst

Predvidevamo raziskovalno nalogo z naslovom: Evidentiranje pojočih samcev močvirske trstnice (*Acrocephalus palustris*) ob potoku Blatnica. V nalogi bodo učenci ornitološkega krožka ugotavljali poleg pojočih samcev tudi negativne vplive na gnezdenje te skrivnostne ptice, ki spletajo gnezda nizko v trstičju.

Dijaki BTC Naklo bodo opravili monitoring zelene žabe (*Rana esculenta*) in raka koščaka (*Austropotamobius torrentium*).

4. NAČRTOVANI UKREPI V OBDOBJU 2021 DO 2024

4.1. V tem triletnem obdobju bomo vsako leto ponovili odstranjevanje invazivnih tujerodnih vrst rastlin in pobiranje smeti.

4.2. V letu 2021 nameravamo poglobiti presihajočo mlako na desni strani ceste Lesce-Hlebce.

Globlja voda v mlaki bi onemogočala rast invazivnih tujerodnih vrst na tem področju. Istočasno bi odstranili tudi invazivne grmovne vrste s koreninami vred. Izvedba del je odvisna od pridobitve soglasij lastnikov zemljišč: Ministrstva za okolje in prostor in Občine Radovljica.

Po odstranitvi tujerodnih rastlin bomo brežino mlake zasadili z avtohtono vegetacijo, kot je trstičje, rogoz, saš in druge. Mlaka bi zagotovila kakovosten habitat za ogrožene živali, kot so ptice, kačji pastirji, žabe, vodni organizmi in drugo.

Poleg dragocenega življenjskega prostora in blagodejnega elementa v krajini, bi mlaka koristila tudi v učne namene, saj bi jo bližnja osnovna šola in vrtec lahko koristila za učilnico na prostem.

4.3. Ozaveščanje javnosti

Ozaveščanje javnosti bo naša stalna naloga. S prispevki v medijih in neposrednimi stiki bomo pričeli z ozaveščanjem javnosti o pomenu Blatnice in vode nasploh za življenje na Zemlji.

Ljudem je potrebno predstaviti celotno problematiko potoka. Izpostaviti je potrebno pomembnost vegetacije ob in v potoku. Košenje brežin potoka je dopustno šele sredi avgusta, ko je zaključeno gnezdenje močvirskih trstnic.

Plastični in drugi gospodinjski odpadki uničujejo izgled krajine, škodujejo ugledu krajanov in turističnemu razvoju na podeželju.

Koordinatorja projekta:

Rok Humerca

Boris Kozinc

Predsednik društva:

Miha Žvan